

INFORMACIJA O USPOSTAVLJANJU NOVOG VIZNOG INFORMACIONOG SISTEMA (VIS)

Uvod

Vizna politika predstavlja važan instrument za zaštitu interesa države, očuvanje javnog poretka i sprječavanje nezakonitih migracija. Ona je sastavni dio vanjske i bezbjednosne politike i jedno od ključnih sredstava putem kojih država ostvaruje kontrolu nad svojim granicama i reguliše ulazak stranaca, čime se direktno utiče na nacionalnu bezbjednost i javni red.

Uspostavljanje modernog, interoperabilnog i pouzdanog Viznog informacionog sistema (u daljem tekstu: VIS) predstavlja ključni element za efikasno sprovođenje vizne politike i praćenje migracionih tokova u Crnoj Gori i usklađivanje sa standardima i preporukama EU. VIS omogućava prikupljanje, obradu, čuvanje i razmjenu podataka o vizama, obezbjeđuje sigurnu i efikasnu obradu zahtjeva i omogućava pravovremenu komunikaciju između državnih organa uključenih u proces izdavanja vize.

Reformisani VIS ključan je za modernizaciju i digitalizaciju viznog procesa i uspostavljanje centralizovanog i interoperabilnog sistema između diplomatsko-konzularnih predstavništava i svih nadležnih organa uključenih u postupak izdavanja viza — Ministarstva vanjskih poslova (MVP), Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), Agencije za nacionalnu bezbjednost (ANB) i Uprave policije (UP) — čime se neposredno doprinosi jačanju nacionalne bezbjednosti, javnog reda i kontrole migracija.

Reforma je neophodna u cilju obezbjeđivanja veće efikasnosti, brže razmjene podataka između institucija, povećanja stepena zaštite ličnih podataka i jačanja sajber bezbjednosti, kao i pune tehničke i pravne usklađenosti sa standardima i praksama Evropske unije.

Samo modernizovanim VIS-om, nakon unaprijeđenja interoperabilnosti i usklađivanja sa EU standardima, mogu se stvoriti preduslovi za povezivanje VIS-a Crne Gore sa Viznim informacionim sistemom Evropske unije (EU-VIS), što predstavlja važan korak ka punoj integraciji u EU i budućem članstvu u Šengenskom prostoru.

Reforma VIS-a stвориće ključne preduslove i za uspostavljanje sistema elektronske vize (e-viza), kao naredne faze digitalizacije vizne politike Crne Gore. Implementacija e-vize dopriniće značajnom pojednostavljenju i ubrzanju procesa podnošenja i obrade zahtjeva za vizu, smanjiti administrativno i finansijsko opterećenje za državu i aplikante, unaprijediti kontrolu migracionih tokova i poboljšati imidž Crne Gore kao moderne i digitalno orijentisane destinacije.

Uvođenje e-vize, krajnjeg cilja i finalnog produkta novog Viznog informacionog sistema, imaće pozitivne ekonomske i finansijske efekte, naročito kroz olakšavanje turističkog prometa, poslovnih i investicionih putovanja i bolju dostupnost konzularnih usluga.

Crnogorski Vizni informacioni sistem (VIS-CG) – trenutno stanje

Crnogorski Vizni informacioni sistem (VIS-CG) omogućava koordinisano donošenje odluka i razmjenu informacija kroz povezanu obradu zahtjeva za vize između nadležnih nacionalnih organa i diplomatsko-konzularnih predstavništava Crne Gore u inostranstvu.

Nosilac aktivnosti uspostavljanja i upravljanja sistemom je Ministarstvo vanjskih poslova, dok su razvoj i tehničko održavanje povjereni privatnom izvođaču – kompaniji Axians.

Ministarstvo vanjskih poslova je odgovorno za vođenje evidencija o izdatim vizama, odbijenim zahtjevima i poništenim vizama. Ove evidencije se čuvaju u centralnom registru VIS-CG, koji sadrži i podatke o strancima koji borave u Crnoj Gori na osnovu vize D (za dugoročni boravak) i vize C (za kratkoročni boravak).

VIS-CG se trenutno koristi u postupcima regularnih migracija i ne sadrži biometrijske podatke. Sistem omogućava elektronsku obradu zahtjeva, praćenje statusa i institucionalnu koordinaciju. Procedura obrade zahtjeva za vizu u prosjeku traje 5-7 radnih dana.

U cilju jačanja funkcionalnosti, sistem je unaprijeđen modulom „Granica“, koji omogućava provjeru validnosti viza u realnom vremenu na svim graničnim prelazima, a u zakonom propisanim slučajevima i izdavanje viza direktno na granici.

Interoperabilnost je, shodno članu 43 *EU Visa Code*-a, uspostavljena i sa eksternim servisnim partnerom u procesu prijema viznih aplikacija – VFS Global, kroz sigurnu tehničku vezu za prenos zahtjeva, bez direktnog pristupa VIS-u.

Obaveze i rokovi iz pregovaračkog procesa sa Evropskom unijom i Reformske agende 2024–2027 – naredni koraci

Reforma Viznog informacionog sistema (VIS) predstavlja jednu od ključnih obaveza Crne Gore u okviru pregovaračkog procesa sa Evropskom unijom. Ova reforma podrazumijeva uspostavljanje savremenog, funkcionalnog i u potpunosti interoperabilnog sistema, koji će biti usklađen sa relevantnim EU standardima, posebno u oblastima zaštite ličnih podataka, interoperabilnosti, biometrije i informacionih bezbjednosnih protokola.

Ova modernizacija će omogućiti buduću integraciju i tehničku povezanost sistema sa informacionim sistemima Evropske unije, poput Viznog informacionog sistema EU (EU-VIS), Šengenskog informacionog sistema (SIS), EES (Entry/Exit System) i ETIAS (European Travel Information and Authorisation System), čime će se ostvariti potpuna

usklađenost sa šengenskim pravilima. Povezanost sa EU bazama podataka doprinijeće smanjenju rizika od zloupotreba i nezakonitih migracija, dok će modernizovani sistem omogućiti efikasniji, brži, transparentniji i pouzdaniji proces izdavanja viza. Istovremeno, reforma će omogućiti dalji razvoj i prilagođavanje budućim EU standardima i tehničkim zahtjevima, čime će se obezbijediti dugoročna održivost i kompatibilnost sa evropskim viznim okvirom.

Reforma VIS-a ujedno predstavlja jedan od preduslova za ispunjenje završnog mjerila u pregovaračkom Poglavlju 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost (*Crna Gora ostvaruje održive, značajne rezultate u oblasti legalnih i ilegalnih migracija, azila i pitanja u vezi s šengenskom pravnom tekovinom, viznom politikom i kontrolom spoljnih granica*).

Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila u okviru pregovaračkog Poglavlja 24, Crna Gora se obavezala da će do trećeg kvartala 2026. godine sprovesti unaprijeđenje postojećeg ili uspostavljanje novog VIS-a (na osnovu analize KPMG koja se opisuje u nastavku, odlučeno uspostavljanje poptuno novog sistema), zasnovanog na EU standardima interoperabilnosti, biometrije i sajber bezbjednosti. Planirane aktivnosti uključuju izradu sveobuhvatne Analize stanja i Mape puta, uz angažovanje relevantnih eksperata i sprovođenje tehničkih i organizacionih mjera shodno rezultatima analize.

U Reformskoj agendi Crne Gore 2024–2027, u okviru Instrumenta EU za reforme i rast (mjera 4.6.1), obaveza reforme VIS-a prepoznata je kao aktivnost koja doprinosi usklađivanju sa viznom politikom EU, kroz specifične korake:

- 4.6.1.1. Postizanje interoperabilnosti između sistema i baza podataka uključenih u proces izdavanja viza – rok: decembar 2025. godine;
- 4.6.1.2. Započet rad na prikupljanju biometrijskih podataka, u skladu sa zahtjevima budućeg članstva u Šengenskoj oblasti – rok: decembar 2026. godine;
- 4.6.1.3. Postepeno ukidanje sporazuma o bezviznom režimu sa državama za čije državljane EU zahtijeva vizu (najmanje 1 država godišnje) – mjereno na kraju svake godine - decembar - tokom perioda 2024-2027;
- 4.6.1.4. Uvođenje dodatnih mjera sigurnosti u vezi sa budućim usklađivanjem viznog režima nakon pristupanja EU – rok: jun 2027. godine.

Postizanje interoperabilnosti i prikupljanje biometrije (koraci 4.6.1.1. i 4.6.1.2.), a koji su tehnički uslovljeni modernizacijom VIS-a, predstavljaju preduslov za povlačenje sredstava iz Plana rasta EU, u okviru alokacije od 3.475.778,40 eura za oblast Temeljnih prava/Vladavine prava. Reforma koja se odnosi na usklađivanje viznog režima (4.6.1.4.) doprinosi minimiziranju negativnih ekonomskih implikacija procesa usklađivanja sa viznom politikom EU, u okviru alokacije od 4.634.371,20 eura iz istog instrumenta.

Analiza stanja postojećeg VIS-a iz izvještaja KPMG-a

U cilju modernizacije viznog sistema, Evropska unija je za tehničku podršku, a kroz IPA 2023 regionalni projekat, opredijelila 1 milion eura. Projekat sprovodi Međunarodna organizacija za upravljanje migracijama (IOM), dok je za izradu Analize stanja i Mape puta izabrana konsultantska kuća KPMG. KPMG je krajem septembra 2025. godine predstavila Finalni izvještaj, sa analizom stanja i mapom puta, kao i indikativnu finansijsku procjenu implementacije novog (gotovog) rješenja za Vizni informacioni sistem.

Gotovo rješenje za Vizni informacioni sistem predstavlja tehničku i funkcionalno zaokruženu osnovu sistema koja je usklađena sa relevantnim standardima i pravilima Evropske unije, ali ne i potpuno završen, „*plug-and-play*“ proizvod. Takvo rješenje obuhvata ključne module i arhitekturu potrebnu za rad sistema, međutim zahtijeva dalji razvoj kroz prilagođavanje specifičnim nacionalnim procedurama, zakonodavnom okviru i stvarnim potrebama krajnjih korisnika. Iz tog razloga sistem nije odmah operativan po preuzimanju, već je neophodan period prilagođavanja, razvoja, testiranja i obuke kako bi se obezbijedila njegova puna funkcionalnost i efikasna primjena u praksi.

Preliminarna tehnička procjena KPMG-a ukazala je na ključna ograničenja postojećeg VIS-a.

Jedan od ključnih nedostataka odnosi se na nemogućnost upravljanja biometrijskim podacima (otisci prstiju, fotografije lica), koji predstavljaju osnovni uslov za usklađenost sa standardima Viznog informacionog sistema Evropske unije (EU VIS). U tom kontekstu, preporučeno je uvođenje funkcije za prikupljanje, pohranjivanje i bezbjedno upravljanje biometrijskim podacima, kao i uspostavljanje mehanizama za sigurnu razmjenu informacija i automatizaciju ručnih procedura, radi povećanja efikasnosti i pouzdanosti sistema.

Analiza je ukazala i na ograničene mogućnosti interoperabilnosti sa ključnim nacionalnim informacionim sistemima, kao što su aplikacija Granica (granična policija) i Centralni registar stanovništva (CRS).

Takođe, ukazano je i na zastarjelu IT infrastrukturu i nedovoljan kapacitet serverskih resursa, s obzirom na to da su identifikovani problemi u performansama, posebno u situacijama kada je veći broj korisnika istovremeno povezan na sistem.

Autorizacija i potpisivanje transakcija putem digitalnih certifikata, sa aspekta sigurnosti, interoperabilnosti i ispunjavanja preduslova za punu pravnu validnost elektronskog dokumenta, kao i prelazak na elektronsku arhivu — u skladu sa Zakonom o elektronskom dokumentu i Zakonom o elektronskoj identifikaciji i elektronskom potpisu — trenutno nijesu mogući. Nedostatak ove funkcionalnosti predstavlja značajno ograničenje za digitalizaciju viznih procesa, jer onemogućava potpunu automatizaciju i pravno validno upravljanje elektronskom dokumentacijom.

Pored toga, u analizi se navodi da trenutno ne postoji implementirano rješenje koje bi omogućilo online podnošenje zahtjeva za vizu i elektronsko plaćanje pripadajućih taksi. Odsustvo ovih servisa dovodi do dodatnog administrativnog opterećenja za konzularna predstavništva i korisnike, te otežava transparentnost i efikasnost procesa. Uvođenje ovakvih digitalnih funkcionalnosti predstavljalo bi važan korak ka modernizaciji sistema, povećanju dostupnosti usluga građanima i stranim državljanima, kao i boljoj kontroli i praćenju svih faza viznog postupka u realnom vremenu.

Iz analize se zaključuje da je za Crnu Goru ključno da uspostavi punu i održivu interoperabilnost Viznog informacionog sistema sa relevantnim nacionalnim informacionim sistemima, kako bi se omogućila automatizovana i bezbjedna razmjena podataka, kao i procesi izdavanja i validacije viza u skladu sa evropskim standardima i najboljim praksama.

Naglašava se i potreba da Crna Gora implementira moderan i tehnički napredan vizni informacioni sistem, sposoban da efikasno odgovori na operativne zahtjeve viznog procesa, kontrole granica i prikupljanja biometrijskih podataka, uz istovremenu spremnost za buduće integracije sa informacijskim sistemima Evropske unije, uključujući povezivanje sa EU-VIS i SIS. Ovako projektovan sistem bi značajno doprinio lakšem usklađivanju sa pravnom tekovinom EU i ubrzao ispunjavanje tehničkih preduslova u pristupnom procesu, kao i u kasnijoj fazi (članstvo u Šengenskoj zoni).

Novi model sistema mora biti razvijen na način da u potpunosti zadovolji tehničke, funkcionalne i bezbjednosne zahtjeve, shodno važećim i budućim standardima Evropske unije, čime bi se stvorili dugoročno održivi uslovi za njegovu implementaciju i institucionalnu upotrebu.

Implementacijom takvog rješenja, Crna Gora bi uspostavila stabilnu digitalnu i institucionalnu osnovu za dalji razvoj naprednih konzularnih usluga, uključujući i uvođenje sistema elektronskih viza (e-viza) u narednoj fazi digitalizacije viznog procesa. Ovo bi dodatno unaprijedilo administrativnu efikasnost države, ali i atraktivnost Crne Gore kao bezbjedne, moderne, turistički i investiciono konkurentne destinacije.

Prijedlog modela Viznog informacionog sistema

Na osnovu izvještaja KPMG-a i identifikovanih potreba i analiziranih iskustava drugih država, te naučenih lekcija iz prethodnih faza razvoja viznog informacionog sistema, proizilazi nužnost uspostavljanja centralizovanog, modularnog i interoperabilnog sistema. Ovaj pristup omogućava visok stepen bezbjednosti, tehničku kompatibilnost sa sistemima Evropske unije i dugoročnu održivost sistema.

Modularna struktura sistema osigurava fleksibilnost i lakšu integraciju dodatnih funkcionalnosti u budućnosti, uključujući biometrijske module, e-vizu i interoperabilnost sa EU sistemima.

Sistem je dizajniran kao skup međusobno integrisanih nezavisnih modula. Osnovu sistema predstavljala bi primarna nacionalna baza podataka, u kojoj se pohranjuju svi podaci, uključujući biometriju. Razmjena podataka sa državnim organima (MUP, Uprava policije, Agencija za nacionalnu bezbjednost) i diplomatsko-konzularnim predstavništvima obavlja se kroz enkriptovanu komunikaciju, u skladu sa svim bezbjednosnim standardima.

Nulta faza: Potpisivanje formalnog sporazuma o razmjeni podataka i uspostavljanju interoperabilnosti između državnih organa

Sprovođenje tendera za nabavku gotovog rješenja, hardvera i biometrijskih uređaja.

Prva faza: Izgradnja osnove VIS-a (MVP) i nabavka serverske i mrežne infrastrukture, kao i sistema za bezbjednost

U ovoj početnoj fazi razvija se minimalno funkcionalna verzija VIS-a (MVP) koja omogućava osnovne funkcionalnosti sistema za zaprimanje i praćenje viznih zahtjeva. Osnova sistema obuhvata primarnu bazu podataka i osnovne module za upravljanje aplikacijama, bezbjednosnu provjeru i izdavanje viznih naljepnica.

Druga faza: Uspostavljanje interoperabilnosti sa nacionalnim bazama podataka (MUP/UP)

U ovoj fazi fokus je na povezivanju VIS-a sa internim bazama podataka Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) i Upravom policije (UP). Cilj je omogućiti automatizovanu razmjenu podataka radi dvostepene provjere viznih zahtjeva, što podrazumijeva implementaciju sigurnih kanala komunikacije i standardizovanih procedura za provjeru aplikanta. Ova faza obuhvata i definisanje liste manje i više rizičnih zemalja, kao ključnog kriterijuma za procjenu rizika i izbor vrste provjere.

Treća faza: Razvoj modula za biometriju, bezbjednosne provjere sa dvostepenom verifikacijom, integraciju sa EU sistemima, portala za aplikante/e-vizu, kao i uspostavljanje Disaster Recovery centra

Nakon uspostavljanja interoperabilnosti, razvijaju se napredni moduli sistema. Biometrijski modul omogućava zaprimanje i automatsku validaciju otisaka prstiju i fotografija u skladu sa evropskim standardima. Integracioni modul priprema sistem za povezivanje i razmjenu podataka sa EU-VIS, SIS, EES, ETIAS i drugim relevantnim sistemima Evropske unije. Takođe se razvija modul e-vize, koji omogućava digitalno izdavanje viza, uključujući generisanje QR koda za verifikaciju na granici.

Dodatno, Ministarstvo će ovoj fazi izvršiti uspostavljanje Disaster Recovery centra, uz potpisivanje formalnog sporazuma sa Ministarstvom javne uprave o korišćenju infrastrukture i prostora za držanje servera.

Četvrta faza: Implementacija protokola za bezbjednu razmjenu podataka

U četvrtoj fazi vrši se implementacija protokola za bezbjednu razmjenu podataka, koristeći standarde šifrovanja odobrene od strane EU, kako bi se osigurala usklađenost sa zahtevima EU.

Peta faza: Migracija podataka sa starog na novi VIS i početak rada novog sistema

U petoj fazi vrši se transfer podataka sa starog na novi Vizni informacioni sistem, nakon čega novi sistem prelazi u operativni režim za rad. Tako se stvaraju uslovi da se započine sa provjerom dokumentacije koju dostavljaju aplikanti, dok automatizovani algoritmi vrše validaciju i sigurnosne provjere. Istovremeno, omogućava se izdavanje e-viza, čime aplikanti dobijaju digitalne vize koje se mogu koristiti prilikom prelaska granice. Procedura obuhvata sve bezbjednosne provjere, uključujući ručnu verifikaciju u slučaju sumnjivih aplikacija ili visokorizičnih zemalja.

Šesta faza: Imenovanje ključnih funkcija i formiranje Upravnog odbora na ministarskom nivou

U šestoj fazi je neophodno imenovati ključne funkcije kao što su nacionalni organ imenovan za VIS, nadležni organ za VIS, predstavnik Odbora za provjeru VIS-a, Nacionalna kancelarija za koordinaciju VIS-a, organ za tehničku infrastrukturu, tim za (sajber) bezbednost, službenik za zaštitu podataka (DPO) i organ za zaštitu podataka (DPA), nacionalni centralni organ za bezbjednu razmjenu podataka. Takođe, neophodno je formiranje Upravnog odbora na ministarskom nivou, za nadgledanje implementacije i koordinacije sistema VIS.

Sedma faza: Potpuno usklađivanje i povezivanje sa EU-VIS i drugim sistemima

Završna faza podrazumijeva potpunu integraciju VIS-a sa evropskim sistemima, čime se obezbjeđuje interoperabilnost, standardizovana razmjena podataka i usklađenost sa EU regulativom. Sistem postaje tehnički i normativno spreman za buduće nadogradnje, uključujući dodatne digitalne usluge i modernizaciju graničnih procedura. Ova faza takođe osigurava dugoročnu stabilnost, sigurnost i efikasnost rada konzularnih i drugih relevantnih službi Crne Gore.

Moduli

Biometrijski modul vrši zaprimanje otisaka prstiju i fotografije, uz implementiran *EU quality-check engine* koji automatski validira kvalitet biometrije prema evropskim standardima. **Modul za upravljanje viznim naljepnicama** obuhvata dodjelu serijskih brojeva naljepnica, poništavanje, autorizaciju, arhiviranje i generisanje periodičnih izvještaja za nadzor i reviziju. **Modul za bezbjednosne provjere** omogućava dvostepenu

verifikaciju (automatska i ručna), uz pravilo da bezbjednosni organi kroz sistem vraćaju isključivo preporuku sa kratkim i jasnim obrazloženjem. Poseban **Border Visa modul** podržava izdavanje vize C na granici do 15 dana, validaciju i poništavanje vize od strane graničnih organa, uz odgovarajuća ovlašćenja i procedure. Novi VIS će sadržati i **integracioni modul**, kojim će biti omogućeno povezivanje i razmjena podataka u standardizovanom formatu sa EU-VIS, SIS, EES, ETIAS i drugim sistemima EU. **Portal za aplikante** treba da omogući generisanje viznih prijava sa barcode/QR kodom, praćenje statusa aplikacije, upload i digitalizaciju dokumentacije, spremnost za nadogradnju na e-Visa modul koji izdaje digitalne e-vize putem QR koda.

Novi model izdavanja viza - podnošenje aplikacije, proces provjere i donošenje odluke

Aplikant podnosi zahtjev za vizu neposredno u diplomatsko-konzularnom predstavništvu (DKP) Crne Gore, eksternom provajderu za zaprimanje zahtjeva sa kojim Crna Gora ima potpisani sporazum o saradnji, ili putem online portala na Viznom informacionom sistemu. Bez obzira na način podnošenja, svi prodaci zaprimaju se u informacioni sistem Ministarstva vanjskih poslova i automatski prosljeđuju na bezbjednosnu provjeru nadležnim državnim organima.

Proces provjere zahtjeva za izdavanje vize zasniva se na dvostepenom modelu verifikacije, u skladu sa procjenom rizika zemlje porijekla aplikanta.

Prvi nivo provjere zasniva se na automatizovanoj razmjeni podataka sa Ministarstvom unutrašnjih poslova (MUP) i Upravom policije, koji pretražuju aplikanta kroz svoje interne i međuresorne baze. Ovaj korak se primjenjuje u slučajevima kada je aplikant državljanin zemlje koja je definisana na internoj – manje rizičnoj listi zemalja, gdje procjena rizika opravdava ubrzan režim provjere. Ukoliko MVP dobije odgovor da u provjeri nije detektovan nijedan pogodak iz MUP-a ili Uprave policije, ima mogućnost da u kratkom roku donese odluku i obavijesti DKP o potrebi izdavanja vize, jer ne postoje bezbjednosne prepreke koje zahtijevaju dodatno postupanje. Ovaj model se odnosi samo na turističke, C vize i omogućava brzu obradu jednostavnih i niskorizičnih aplikacija, značajno rasterećujući resurse DKP-ova.

Međutim, ukoliko sistem u prvom stepenu registruje bilo kakav pogodak u bezbjednosnim bazama, ako aplikant dolazi iz zemlje koja je interno klasifikovana kao visoko rizična, ili ukoliko je riječ o zahtjevu za radnu, vizu D, automatski se aktivira drugi nivo provjere, u koji se – pored MUP-a i Uprave policije – uključuje i Agencija za nacionalnu bezbjednost (ANB). U ovoj fazi automatizovani sistem prelazi u manuelni režim, što znači da nadležni organi započinju detaljnije i ručne provjere, analizu rizika, procjenu indikatora i validaciju dostupnih bezbjednosnih informacija. U tom kontekstu posebno je važno definisati liste manje i više rizičnih zemalja, koje predstavljaju interni, bezbjednosno osjetljiv dokument, usvojen i korišćen isključivo unutar državnih institucija Crne Gore.

Odluku o donošenju odluke o izdavanju ili odbijanju vize donosi ovlašćeni konzularni službenik u MVP-u.

U slučaju donošenja pozitivne odluke o izdavanju vize, ovlašćeni konzularni službenik u DKP-u upravlja izdavanjem viznih naljepnica. Sama naljepnica se fizički izdaje u diplomatsko-konzularnom predstavništvu (DKP), uz evidenciju u centralnom Viznom informacionom sistemu (VIS). Ovaj proces osigurava kontrolu svake iskorištene vizne naljepnice, uključujući serijski broj, datum izdavanja i povezane podatke aplikanta (uključujući i prethodno preuzete biometrijske podatke).

Ministarstvo vanjskih poslova djeluje kao drugostepeni organ u žalbenim postupcima.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, Agencija za nacionalnu bezbjednost i Uprava policije ograničeni su na provjere i validaciju aplikacija, bez mogućnosti donošenja konzularnih odluka, osim u slučajevima izdavanja vize C na graničnim prelazima, u slučajevima propisanim zakonom.

Indikativni budžet

U skladu sa indikativnom (grubom) finansijskom procjenom KPMG-a, Ministarstvo vanjskih poslova pripremio je okvirni budžet za uspostavljanje novog Viznog informacionog sistema (VIS). Ukupna vrijednost investicionih troškova procijenjena je na **7.701.221,00 eura**, raspoređena po ključnim stavkama i fazama implementacije sistema:

- 5.692.500,00 eura za nabavku i implementaciju potpuno novog softverskog rješenja (*Commercial of the Shelf Solution*);
- 74.700,00 eura za nabavku biometrijskih uređaja;
- 439.000,00 eura za formiranje nacionalnog jedinstvenog interfejsa;
- 261.000,00 eura za uspostavljanje ePortala;
- 109.200,00 eura za migraciju postojećeg sistema;
- 424.710,00 eura za upravljanje programom (jačanje kadrovskih kapaciteta) i
- 700.111,00 eura za troškove usljed nepredviđenih situacija.

	Program Management 30% [2]	Biomet ric Device s [3]	Commer cial Off The Shelf Solution (COTS) [2] [3]	ePortal	Expansi on of the existing MNE- VIS system [2] [3]	Nation al Unifor m Interfa ce [2] [3]	Migrati on [2] [3]	Contin gency costs (10%)	TOTAL
Build (€)	424,710 €	74,700 €	5,692,500 €	261,00 €	0 €	439,00 €	109,200 €	700,111 €	7,701,221 €
System Compon ents [4]			5,000,00 0 €	66,000 €				506,60 0 €	5,572,600 €
Hardwar e [5]		74,700 €	10,000 €			10,000 €		9,470 €	104,170 €

Service [6]		624,000 €	156,000 €	351,000 €	93,600 €	122,460 €	1,347,060 €
Human resources	424,710 €	58,500 €	39,000 €	78,000 €	15,600 €	61,581 €	677,391 €

Jačanje administrativnih, tehničkih i ekspertskih kapaciteta u okviru Viznog informacionog sistema

Efikasno upravljanje Viznim informacionim sistemom (VIS) zahtijeva koordiniran razvoj administrativnih, tehničkih i ekspertskih kapaciteta unutar svih nadležnih institucija, sa posebnim fokusom na vizni sektor i IT sektor u Ministarstvu vanjskih poslova Crne Gore. Ovi kapaciteti su ključni za pravilno funkcionisanje sistema, njegovu interoperabilnost sa nacionalnim bazama podataka i VIS-EU standardima, kao i za obezbjeđivanje sigurnog, pravno validnog i transparentnog procesa izdavanja viza.

Administrativni kapaciteti obuhvataju organizacionu strukturu, procedurne protokole i ljudske resurse unutar sektora za vize i nadležnih državnih organa uključenih u proces izdavanja viza. Njihovo jačanje podrazumjeva:

- Formiranje i obuka međuresorne radne grupe za koordinaciju aktivnosti vezanih za VIS, uključujući pripremu i evaluaciju zahtjeva za vize, razmjenu podataka i nadzor nad procesom migracije na nove ili unaprijeđene sisteme;
- Standardizaciju procedura u svim diplomatsko-konzularnim predstavništvima i nadležnim državnim institucijama radi osiguranja jedinstvenog pristupa u obradi zahtjeva;
- Unaprijeđenje kapaciteta za pravnu i administrativnu kontrolu, uključujući praćenje usklađenosti sa zakonodavstvom EU i nacionalnim regulativama, te sprovođenje revizija i evaluacija procesa.

Tehnički kapaciteti su ključni za stabilno i sigurno funkcionisanje VIS-a, njegovu interoperabilnost sa nacionalnim bazama podataka i EU VIS-om, te za podršku digitalnim funkcionalnostima poput elektronskog izdavanja viza i obrade biometrijskih podataka. Prioriteti jačanja tehničkih kapaciteta uključuju:

- Održavanje i modernizaciju IT infrastrukture, uključujući servere, mrežnu opremu i sigurnosne protokole;
- Uvođenje i upravljanje biometrijskim modulom, uključujući prikupljanje, pohranjivanje i zaštitu otisaka prstiju i fotografija lica;
- Razvoj interoperabilnosti sa drugim nacionalnim sistemima, kao što su Centralni registar stanovništva (CRS) i sistem Granične policije, te povezivanje sa EU VIS sistemom;
- Primjena naprednih mjera zaštite podataka, uključujući enkripciju, IPsec tuneliranje i sigurnu razmjenu informacija između svih relevantnih organa;

- Uvođenje online servisa, uključujući elektronske prijave i plaćanje taksi, kako bi se proces izdavanja viza ubrzao i digitalizovao.

Ekspertski kapaciteti obuhvataju stručno znanje i iskustvo potrebne za upravljanje složenim informacijskim sistemima i za prilagođavanje sistema zahtjevima EU. Njihovo jačanje podrazumijeva:

- Angažovanje stručnjaka iz oblasti IT i informacionih sistema, uključujući analitičare, programere i tehničke projektne menadžere;
- Obuku kadrova sektora za vize u oblasti digitalnih procesa, biometrije, upravljanja rizicima i zaštite podataka;
- Unaprijeđenje kapaciteta za projektno upravljanje, uključujući vođenje tendera, implementaciju novih rješenja i praćenje tehničkih i finansijskih performansi sistema;
- Razmjenu znanja i dobre prakse sa EU institucijama i drugim zemljama članicama, u cilju postizanja usklađenosti sa standardima i procedure EU VIS-a.

Jačanje administrativnih, tehničkih i ekspertskih kapaciteta predstavlja ključni preduslov za funkcionalnost, sigurnost i održivost Viznog informacionog sistema u Crnoj Gori. Efikasno upravljanje VIS-om zahtijeva sinhronizovanu saradnju između sektora za vize i IT sektora, kontinuiranu edukaciju osoblja, modernizaciju infrastrukture i usklađenost sa evropskim standardima. Realizacijom ovih mjera, Crna Gora će osigurati transparentan, brz i pouzdan proces izdavanja viza, unaprijediti kontrolu migracija i dodatno osnažiti administrativne i tehničke kapacitete svojih institucija.

Trenutna faza implementacije projekta reforme VIS-a

Na osnovu gorenavedenih i drugih preduzetih aktivnosti Ministarstva vanjskih poslova u procesu reforme Viznog informacionog sistema (VIS), u saradnji sa Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM), a uz podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori (DEU) izvršen je odabir eksperta koji će pružiti stručnu podršku u pripremi tehničke dokumentacije za realizaciju projekta i definisanje projektnog zadatka.

U toku je finalizacija procedura od strane IOM-a radi zaključivanja ugovora sa izabranim ekspertom, što se očekuje do kraja marta ove godine. Planirano je da ekspert u roku od tri mjeseca izradi potrebnu tehničku dokumentaciju, koja će predstavljati osnov za pokretanje postupka raspisivanja međunarodnog tendera za kompaniju ili konzorcijum koji će razviti softversko rješenje.

Prema procjenama, očekuje se da će postupak izbora kompanije ili konzorcijuma biti okončan do kraja ove godine, nakon čega slijedi implementacija odabranog softvera, migracija podataka sa aktuelnog sistema, te testna faza i obuka svih ovlašćenih službenika u relevantnim organima i diplomatsko-konzularnoj mreži, kako bi se do početka sljedeće turističke sezone novi sistem pustio u produkciju.